

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Минко Стоев Хаджийски, ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий” на дисертационния труд на **Слагяна Ангелкоска** на тема „**Особеностите на личността и професионално ориентиране в периода на юношеството**”, представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор по психология”, по научна специалност „3.2. Психология”

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Проблемът за професионалното ориентиране на юношите е значим поради много причини, най-важната от които е , че от неговото правилно решаване тъкмо в тази възраст до голяма степен зависи по-нататъшното им успешно реализиране в живота. Това е установено принципно положение, което не следва да се абсолютизира, защото самият живот, разбран като социална, икономическа , битова и дори политическа реалност, предлага много и различни „изненади”, които могат коренно да променят юношеските нагласи и намерения. Въпреки всичко те трябва да се формират сравнително правилно и адекватно и то тъкмо в този период, когато детските мечти и желания се сблъскват с от една страна със самоосъзнаването, а от друга с променящия се „образ на света”. Ако юношата не получи необходимата психологическа и педагогическа помощ, възможни са две крайно неблагоприятни последствия. От една страна това е отдръпването и отлагането от въпроса за собственото професионално бъдеще, което води до маргинализация и възможна изолация. А от друга до хвърляне на напразни усилия в неправилна, несъответна на личността и условията насока, с подобни последици.

Макар въпросът за нуждата от адекватно професионално ориентиране да неоспорим, той не е никак лесен, защото периодът на юношеството е труден, не поради неговата преходност, но и поради интензивните физиологични, психологични и социални промени,

настъпващи в личността и водещи до промяна на Аза. От друга страна в годините на юношеството се променят и условията на средата, в която трябва да се реализира младия човек. В преходни общества и социално-икономически системи те могат да бъдат драстични и да променят изцяло съществуващите възможности, а от там и личните стремежи.

В този смисъл идеята на авторката да се насочи, към професионалното ориентиране на юношите, на основата на личностните особености в контекста на психологическата помощ, намирам за актуална и значима както в научно, така и в практическо отношение.

Дисертационният труд е в обем от 153 страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, библиография и приложения към емпиричното изследване. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни смислово и логично свързани параграфи. Основният текст съдържа 40 таблици и 8 фигури. Библиографията се състои от 95 източника, основно на английски език. Намирам същата за достатъчно информативна, актуална и компетентно подбрана.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертацията на Слагяна Ангелкоска има следните по-значими приносни резултати и достойнства:

1. Първата глава на дисертацията разглежда научните и научно-практическите проблеми на професионалното ориентиране на юношите. В 10 параграфа се представят различни страни на тази дейност и процес. Същите са показани в широк план и с подобаваща задълбоченост на базата на богат теоретичен и

материал. Авторката показва умение за извличане и обобщаване на значимите за темата постановки и виждания. Общите теоретични положения умело са допълнени със съвременни практически подходи и свързани със съществуващата в Република Македония проблематика по въпроса. В съдържателно отношение бих отделил като ценни следните моменти: историческият преглед на идеите за професионалното ориентиране; определението и разграничаването от професионалното консултиране; представянето на теориите; връзката между психологическите особености и изискванията на професиите; проблемните зони и ролята на семейството.

2. Втората глава е свързана с постановката на емпиричното изследване. Тя представлява пълно и научно - изследователски издържано изложение на цялостния дизайн на тази част на труда, който е адекватен в методологично отношение. Правилно и ясно са определени целта, задачите, основната хипотеза и ранжирането ѝ в 5 отделни, обективно верифицируеми хипотези. Положително впечатление прави впечатляващият обем на извадката и пропорционалното му разпределение по възраст и пол на изследваните лица. Процедурата на изследването е описана подобаващо и правилно са определени променливите и непроменливите величини. Методите за набиране на данни са адекватни на изследователските задачи и достатъчни за направа на съответните изводи относно издигнатите хипотези. Същите са описани обосновано. Статистическите методи на обработка (параметрични и непараметрични), както и тези за графично онагледяване са подбрани съответстващо на очакваните зависимости между изследваните променливи и постоянни величини.

3. Анализът в Трета глава на дисертацията е насочен основно към статистическите резултати, като на такъв са подложени социодемографските характеристики, личностните особености, училищната успеваемост и родителския стил. Подробно са описани статистическите резултати откъм значимост и корелации. Същите са представени таблично и графично. В обобщението се прави успешен опит за извеждане на резултатите съобразно заявените в постановката на изследване задачи. Неговото съдържание може да се отнесе частично към издигнатите хипотези.
4. Приносите са коректно и изчерпателно посочени. Като най-значим може да се определи доказването на връзка между личностните характеристики и възрастови особености с професионалните интереси на юношите.

Бележки

По същностни страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. Някои неща се нуждаят от допълнително уточнение или корекция.

1. Заглавието на параграф 1.6 с оглед на съдържанието му може да се промени на „ Основни детерминанти...” вместо „Основни подходи...” и в него да се включат „Родителските възпитателни стилове”
2. В съдържанието на дисертацията с.2 като параграф 3.2 е обявено „Потвърждаване на основните хипотези на изследването” с. 79. Това обаче в текста липсва, а като параграф 3.2 е даден „ Възрастта и пола като предиктори.....”

3. И в дисертацията и в автореферата и в литературата името на автора на едно фундаментално произведение за професионалното насочване „Choosing a vocation” е изписано Parson вместо Parsons.

Тези забележки не намаляват стойността на труда и не повлияват положителната ми оценка.

Заключение

В заключение намирам, че дисертационният труд на **Слагяна Ангелкоска** на тема **„Особеностите на личността и професионално ориентиране в периода на юношеството”** е задълбочен, полезен за практиката и интересен. Считаю, че отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор по психология” и препоръчвам на членовете на уважаемото жури нейното присъждане.

20.05. 2018 г.

Член на журито:

/ Минко Хаджийски/